

No s'aturen les incògnites sobre el viatge que Stendhal va fer a Barcelona el setembre del 1929 i que va relatar en un dietari de viatges, amb dates falses. L'últim misteri: no s'han tingut prou –o gens– en compte els arguments que demostren que el viatge i el relat són verídics. Per gelosia entre erudits?

Nous misteris sobre el misteriós viatge de Stendhal a Barcelona

Victor del Litto, el gran erudit stendhalià desaparegut l'any 2004 als noranta-tres anys d'edat, deia el 1992 en una nota de l'edició canònica del *Voyage en France* de Stendhal preparada per a la Bibliothèque de la Pléiade, el dietari que recull l'estada de l'autor francès a Barcelona, que aquest viatge és envoltat de misteri. Ho és perquè no és segur que l'hagués fet. Per començar, Stendhal anota que visita la ciutat entre el 15 i el 20 de setembre del 1837, quan això era impossible, perquè aquells dies es trobava lluny dels Pirineus. A més, en un altre lloc diu que va fer aquest viatge el setembre del 1828, i la nova data també és inventada. Només el podia haver fet, han acceptat tots els stendhalians, el setembre del 1829. Per tot això, Del Litto parla d'aquest viatge en condicional: "L'excursió a Barcelona –escriu– és la transposició del viatge que Stendhal hauria fet el mes de setembre del 1829."

Però Del Litto afegeix més misteri al cas, i més dubtes de la veracitat del viatge, en comentar que no entén per què no dedica unes línies a les ciutats que ha estat obligat a travessar, com Figueres i Girona, i només parla de Mataró.

El misteri és, però, com el primer erudit stendhalià va negligir un article

Stendhal, pintat per Olaf-Johan Södermark a Roma, l'any 1840.

d'un altre gran stendhalià, Pierre Martino (1880-1953), publicat a la coneguda revista *Le Divan* l'any 1952 "*Les heures espagnoles de Stendhal*", on queda ben demostrat, a partir de les descripcions de Stendhal, que en el seu viatge d'anada, l'únic que descriu, Stendhal no va travessar Figueres ni Girona perquè va viatjar per mar, i per això va fer la primera parada a Mataró:

L'escriptor deixa de banda en el relat dels seus viatges els detalls que li semblen més irrelevantes i impersonals, i no diu que s'embarca a Portvendres, bo i deixant la possibilitat de pensar que va travessar els Pirineus per terra, com es creia Del Litto.

Pierre Martino tenia tota la raó. Si Stendhal hagués triat el camí ral, no hauria passat per Mataró ni pel Maresme, sinó per l'interior, és a dir, per la Jonquera, Figueres, Girona, Hostalrich, Llinars i Montmeló.

Acabem de descobrir aquest nou misteri al voltant del viatge de Stendhal gràcies a Jean-Yves Reysset, secretari de l'Association Stendhal de Grenoble, que ens ha donat notícia de l'article de Martino.

El menyspreu per Martino és conseqüència de la gelosia entre erudits? Possiblement. Autor d'un assaig destacat sobre l'escriptor (*Stendhal*, 1914) i de l'edició del seu *Racine et Shakespeare*, del 1925, a més d'un gran nombre d'estudis sobre literatura francesa del segle XIX –de Verlaine i Merimée al romanticisme i el naturalisme– era degà de la Facultat de Lletres d'Alger i va arribar a fer ombra a l'stendhalià "oficial" del seu temps, Henri Martineau. Martineau no suportava que el professor d'Alger el superés com a stendhalià, com Del Litto va intentar sempre superar Martineau, i el resultat és que el corrent erudit l'ha deixat de banda. En contrapartida, Michel Crouzet, el gran estudiós de Stendhal –més filòleg que erudit–, li ret just homenatge en la seva edició de *Racine et Shakespeare* que acaba de preparar.

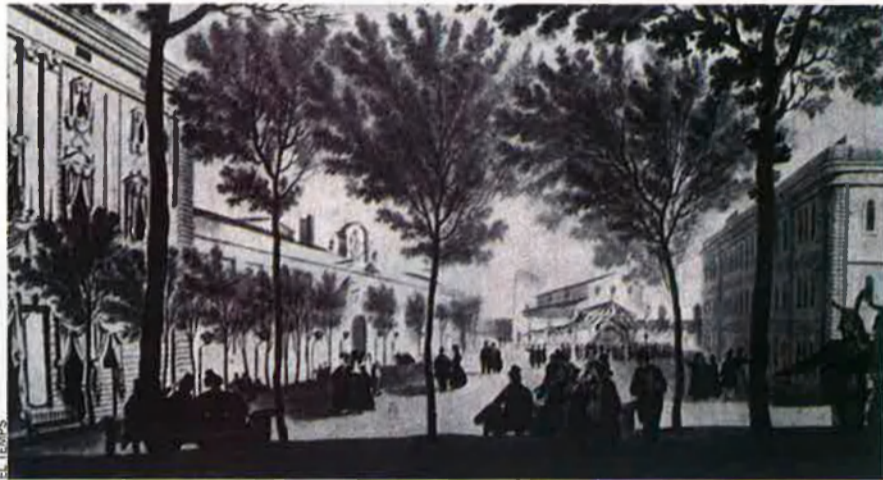
Martino veu que era més lògic que, a Portvendres, on diu Stendhal que s'hi ha traslladat des de Perpinyà, trobés mitjans per embarcar-se en els nombrosos vaixells que feien el transport amb Mataró, i que descartés, per llarg i perillós, a més de poc confortable, el viatge amb diligència i cavall per carretera. Martino reproduïx escrits francesos de l'època que critiquen que les carreteres de Catalunya eren les pitjors d'Espanya i les més mal deixades, amb uns transports i fondes deplorables.

Només des d'un vaixell es poden veure "les cases blanques dels pobles, al mig de grans muntanyes cobertes de boscos de suredes", un paisatge que Stendhal qualifica de "*charmant*". Ai-

xò no es podria dir ni de Figueres, ni de Girona, ni d'Hostalric. La coincidència entre el viatge real i el literari és, diu Martino, total: no hi ha invenció de cap mena. Un cop ha sortit de Portvendres, la primera descripció que fa d'una ciutat és Mataró: no n'ha pogut visitar cap més.

El relat del viatge, conclou Martino amb l'ajut de més proves, esdevé perfectament clar i possible i fins i tot coincideix el temps utilitzat per a cada etapa del viatge, que va incloure només una nit d'hotel a Barcelona, al Quatre Nacions de la Rambla. De tornada, obligat pels agents del Comte d'Espanya a traslladar-se ràpidament a França, sí que ha d'enfilar la carretera de Figueres. Per això recordarà després que va travessar els Pirineus per Figueres. Però aquesta vegada, com que és expulsat del país sense miraments, devia estar vigilat i l'ha de fer sense possibilitat d'entretenir-se enlloc.

D'imaginat, doncs, res: el viatge va ser real. I tot el que diu de Barcelona ho va veure ell mateix, no li ho va explicar ningú, com alguns han pensat.

La Rambla de Santa Mònica de Barcelona, a la primera meitat del segle XIX, quan Stendhal va visitar la ciutat. Sempre li va quedar un gran record del passeig.

Per tant, per a Pierre Martino, no hi ha cap misteri. D'altra banda, es pregunta, com podria haver guardat tan bon record de la Rambla? En una carta a la comtessa de Montijo recorda que el passeig dels Til·lers pel qual Napoleó entra a Berlín "és com la Rambla de Barcelona".

El que no és cap misteri és que, quan diu en una carta que ha patit una vida

"execrable" a Espanya, la gran estudiantosa de Stendhal, Consuelo Berges, moguda pel seu orgull d'espanyola -com es pot portar una vida execrable a Espanya?- asseguri, en el seu llibre *Stendhal y su mundo* (Alianza Editorial, 1983): "No va estar mai a Espanya."

Lluís Bonada

Alfons Llorenç

Trossos i mossos

Sant Carles

Davant les seues imatges, s'encenien ciris. El poble el canonitzà. L'idolatrava. Fins ben entrat el segle XX, la nostra gent celebrava, entusiàsticament, la festa del "benaurat sant Carles de Viana", el dia del seu naixement al cel, en morir el 23 de setembre de 1452. La seua fou una vida rutilant, un apassionant "fulletó". Carles, fill primogènit de Joan II i de Blanca de Navarra, hereu de la nostra casa reial i, per això, príncep de Girona i de Viana, duc de Gandia i de Montblanc; exercí de rei de Navarra des del 1441 fins a 1450. Amb una exquisida cultura i una refinada educació, amava les arts i les lletres i es relacionà amb Ausiàs Marc i Rofs de Corella. Es rebel·là i combaté son reial pare, el que li valgué ser desposseït de càrrecs, títols i llibertat; fou perseguit, desheretat el 1455, exiliat a Nàpols, detingut a Lleida i empresonat a Fraga, Alcanyis i Morella.

Carles, fill primogènit de Joan II i de Blanca de Navarra.

Tanta inconstitucionalitat i repressió aixecà catalans i valencians, per als quals es convertí en el símbol de l'oposició a l'autoritarisme de Joan II. Al crit de "Senyor, rep lo teu servidor" va morir romànticament tífic als quaranta anys: "Gemecs grans, plors e sospirs mortals, sentí les gents dordre's pels carrers". Corregué la veu d'haver estat emmetzinat per la madrastra mentre s'escampà que les despulles feien miracles. A la seu de València "per la molta gran amor que havien, fou mesa la taula amb lo Príncep pintat en lo pilar defront la trona". Al monestir barceloní de Valldonzella, fins al 1909 s'adorà un braç de Carles i les monges oferien volves de cotó beneït, en tocar aquella santa mà per a curar "porcellanes o humors freds" i conservar la vista del poble que l'estimà amb deliri i li cantava gojos: "Jesús beneït, volgut nos han llevat/ lo Carles bo, qui era nostra guia;/ no l'han deixat regnar,/ perquè rei sant algú no el mereixia".